

Annales

Instituti

Archaeologici

XVI - 2020

Godišnjak

*Instituta za
arheologiju*

Nakladnik/Publisher

INSTITUT ZA ARHEOLOGIJU
INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY

Adresa uredništva/Editor's office address

Institut za arheologiju/Institute of Archaeology
HR-10000 Zagreb, Ulica Ljudevita Gaja 32
Telefon/phone 385 (0) 1 6150250
fax 385 (0) 1 6055806
e-mail: iarh@iarh.hr
http://www.iarh.hr

Glavni i odgovorni urednik/Editor in chief

Marko Dizdar

Uredništvo/Editorial board

Katarina Botić, Hrvoje Kalafatić, Ana Konestra, Siniša Krznar, Andreja Kudelić, Bartul Šiljeg, Asja Tonc, Marina Ugarković, Mario Gavranović (Austrija), Boštjan Laharnar, Alenka Tomaž (Slovenija), Vesna Bikić, Perica Špehar (Srbija), Miklós Takács (Mađarska)

Izdavački savjet/Editorial committee

Jura Belaj, Marko Dizdar, Saša Kovačević, Goranka Lipovac Vrkljan, Daria Ložnjak Dizdar, Branka Migotti, Ivana Ožanić Roguljić, Ante Rendić Miočević, Tajana Sekelj Ivančan, Tihomila Težak Gregl, Tatjana Tkalčec, Željko Tomičić, Ante Uglešić, Snježana Vrdoljak

Lektura/Language editor

Ivana Majer i Marko Dizdar (hrvatski jezik/Croatian)

Prijevod na engleski/English translation

Marko Maras, Kristina Deskar i autori / Marko Maras, Kristina Deskar and authors

Korektura/Proofreaders

Katarina Botić

Dizajn/Design

REBER DESIGN

Računalni slog/Layout

Hrvoje Jambrek

©Institute of archaeology, Zagreb 2020.

Annales Instituti Archaeologici uključeni su u indeks/
Annales Instituti Archaeologici are included in the index:
Clarivate Analytics services – Emerging Sources Citation Index
SciVerse Scopus – Elsevier, Amsterdam

Ovaj rad licenciran je pod Creative Commons Attribution By 4.0 međunarodnom licencom /
This work is licenced under a Creative Commons Attribution By 4.0 International Licence

SADRŽAJ

Arheološka istraživanja

- 8** **Andrea Rimpf**
Anita Rapan Papeša
Marko Dizdar
- Rezultati zaštitnih istraživanja kasnoavarodobnoga groblja Šarengrad – Klopare 2019. godine
- 18** **Marko Dizdar**
- Rezultati istraživanja u Lovasu (zapadni Srijem) 2019. godine – Kasnohalštatsko i ranolatensko groblje
- 31** **Daria Ložnjak Dizdar**
Marko Dizdar
- Prilog poznavanju topografije Sotina (*Cornacum*) u rimsko doba
- 39** **Boris Kratofil**
Marko Dizdar
Hrvoje Vulić
- Zaštitno arheološko istraživanje rimskodobnoga tumula 1 u Starim Jankovcima 2017.–2019. godine
- 54** **Katarina Botić**
- Kasnoneolitičko naselje Bršadin – Pašnjak pod selom, krono-stratigrafski prikaz tri sezone arheoloških istraživanja
- 71** **Ivana Ožanić Roguljić**
Bartul Šiljeg
Hrvoje Kalafatić
- Prilog poznavanju topografije teritorija kolonije Elije Murse unutar dnevne zone kretanja (*cotidianus excursus*)
- 78** **Dženi Los**
- Rezultati zaštitnih arheoloških istraživanja lokaliteta AN 6 Hermanov vinograd 1 na trasi južne obilaznice grada Osijeka
- 90** **Dženi Los**
- Rezultati arheološkoga istraživanja lokaliteta AN 2 Beli Manastir – Popova Zemlja
- 103** **Saša Kovačević**
- Nova Bukovica – Sjenjak 2019. godine

CONTENTS

Archaeological Excavations

- 8** **Andrea Rimpf**
Anita Rapan Papeša
Marko Dizdar
- The results of the rescue excavations of the Late Avar Age cemetery of Šarengrad – Klopare in 2019*
- 18** **Marko Dizdar**
- Research results in Lovas (Western Sirmia) in 2019 – The Late Hallstatt and the Early La Tène cemetery*
- 31** **Daria Ložnjak Dizdar**
Marko Dizdar
- A contribution to the understanding of the topography of Sotin (Cornacum) in Roman period*
- 39** **Boris Kratofil**
Marko Dizdar
Hrvoje Vulić
- Rescue archaeological excavations of the Roman age tumulus 1 in Stari Jankovci in 2017–2019*
- 54** **Katarina Botić**
- Late Neolithic settlement Bršadin – Pašnjak pod selom, chronostratigraphic sequence of three seasons of archaeological research*
- 71** **Ivana Ožanić Roguljić**
Bartul Šiljeg
Hrvoje Kalafatić
- Contribution to the topography of the territory of the colony Aelia Mursa within the daily movement zone (cotidianus excursus)*
- 78** **Dženi Los**
- Results of the rescue archaeological excavations of the site AN 6 Hermanov Vinograd 1 on the southern bypass route of the city of Osijek*
- 90** **Dženi Los**
- Results of the archaeological excavations of the site AN 2 Beli Manastir – Popova Zemlja*
- 103** **Saša Kovačević**
- Nova Bukovica – Sjenjak in 2019*

108 Marko Dizdar

Rezultati istraživanja groblja latenske kulture Zvonimirovo – Veliko polje u 2019. godini

108 Marko Dizdar

Research results of the La Tène culture cemetery at Zvonimirovo – Veliko polje in 2019

**114 Daria Ložnjak Dizdar
Marko Dizdar
Mario Gavranović
Marija Mihaljević**

Dolina na Savi – istraživanje naselja 2019. godine i osvrt na korištenje krajolika uz Savu u kasnome brončanom dobu

**114 Daria Ložnjak Dizdar
Marko Dizdar
Mario Gavranović
Marija Mihaljević**

Dolina na Savi – Excavations of the settlement in 2019 and an overview of the use of landscape along the River Sava in the Late Bronze Age

122 Juraj Belaj

O arheološkim istraživanjima ivanovačke kapele na lokalitetu Pakrac – Stari grad 2019. godine

122 Juraj Belaj

On the archaeological excavations of the chapel of the Knights Hospitaller at the site of Pakrac – Stari Grad in 2019

**135 Branko Mušič
Barbara Horn
Filip Matijević
Ivan Valent
Tajana Sekelj Ivančan**

Geofizička istraživanja arheoloških nalazišta s pretpostavljenom željezarskom djelatnošću na primjeru lokaliteta Bakovčice, Nadbarice i Ždala

**135 Branko Mušič
Barbara Horn
Filip Matijević
Ivan Valent
Tajana Sekelj Ivančan**

Geophysical research of archaeological sites with presumed iron-working activity on the example of the sites of Bakovčice, Nadbarice, and Ždala

143 Tena Karavidović

Močvarna željezna ruda – eksperimentalno testiranje utjecaja prženja rude na postupak taljenja i krajnji proizvod

143 Tena Karavidović

Bog iron ore – experimental testing of the impact of ore roasting on the melting process and the end product

153 Saša Kovačević

Zaštitna arheološka istraživanja tumula 1 – Gomile u Jalžabetu u 2019. godine

153 Saša Kovačević

Rescue archaeological excavations of tumulus 1 – Gomila in Jalžabet in 2019

159 Saša Kovačević

IRON-AGE-DANUBE INTERREG DTP 2019. u Jalžabetu: Od istraživanja i očuvanja do prezentacije i održive uporabe arheoloških spomenika, lokaliteta i krajolika

159 Saša Kovačević

IRON-AGE-DANUBE INTERREG DTP 2019 in Jalžabet: From research and preservation to the presentation and sustainable use of archaeological monuments, sites, and landscapes

**163 Luka Štefan
Sebastijan Stingl
Tomislav Čanković
Jelena Maslač
Sanja Sekulić
Maja Mrvelj**

Topografija i reambulacija Žumberačkoga gorja

**163 Luka Štefan
Sebastijan Stingl
Tomislav Čanković
Jelena Maslač
Sanja Sekulić
Maja Mrvelj**

Topography and revision of the Žumberak range

<p>180 Andreja Kudelić
Nikolina Bencetić
Snježana Vrdoljak</p>	<p>180 Andreja Kudelić
Nikolina Bencetić
Snježana Vrdoljak</p>
Kasno brončano i rano željezno doba na gradini Crkvišće – Bukovlje	<i>Late Bronze and Early Iron Age at the hillfort of Crkvišće – Bukovlje</i>
<p>201 Gaetano Benčić
Ana Konestra
Enrico Cirelli</p>	<p>201 Gaetano Benčić
Ana Konestra
Enrico Cirelli</p>
Stari Tar/Tarovec (St. Blek, Tar) – pokušaj tipološke i funkcionalne interpretacije sakralnoga sklopa unutar srednjovjekovnoga naselja	<i>Stari Tar/Tarovec (St. Blek, Tar) – attempt at a typological and functional interpretation of the sacral complex within the medieval settlement</i>
<p>219 +Tihomir Percan
James C. M. Ahern
Darko Komšo
Siniša Radović
Mario Novak
Katarina Gerometta
Lia Vidas
Ivor Janković</p>	<p>219 +Tihomir Percan
James C. M. Ahern
Darko Komšo
Siniša Radović
Mario Novak
Katarina Gerometta
Lia Vidas
Ivor Janković</p>
Istraživanja u Ljubićevoj pećini kraj Marčane u sezoni 2020.	<i>Excavations in Ljubićevo Pećina near Marčana in the 2020 season</i>
<p>229 Ana Konestra
Fabian Welc
Paula Androić Gračanin
Kamil Rabięga
Bartosz Nowacki
Agnese Kukela</p>	<p>229 Ana Konestra
Fabian Welc
Paula Androić Gračanin
Kamil Rabięga
Bartosz Nowacki
Agnese Kukela</p>
Tipologija i organizacija otočnih naselja Raba kroz dijakronijski pristup – Prvi podaci multidisciplinarnih istraživanja	<i>Rab island settlement typology and organisation through a diachronic approach – First data from a multidisciplinary research</i>
<p>245 Lujana Paraman
Marina Ugarković
Martin Steskal</p>	<p>245 Lujana Paraman
Marina Ugarković
Martin Steskal</p>
Terenski pregled i dokumentiranje gradinskih nalazišta na širem trogirskom području u 2019. godini kao uvod u sustavno istraživanje Hiličkoga poluotoka	<i>Field survey and documenting of hillfort sites in the wider Trogir area in 2019 as an introduction to a systematic research of the Hyllean peninsula</i>
<p>269 Maja Zeman
Ana Marinković
Ivana Ožanić Roguljić
Marina Šiša Vivek
Suzana Damiani</p>	<p>269 Maja Zeman
Ana Marinković
Ivana Ožanić Roguljić
Marina Šiša Vivek
Suzana Damiani</p>
Preliminarna analiza rezultata aktivnosti istraživačko-edukacijskoga projekta Otkrivanje starih dubrovačkih katedrala (2018.–2020.)	<i>Preliminary analysis of activity results for the research and educational project Discovering the Old Dubrovnik Cathedrals (2018–2020)</i>

Kratki izvještaji o istraživanjima

283-301

Short field reports

283-301

**Ostala znanstvena djelatnost
Instituta za arheologiju**

302-314

**Additional scientific activity of the
Institute**

302-314

Arheološka istraživanja

Archaeological Excavations

1. Šaregrad – Klopare
2. Lovas – Ulica A. Starčevića
3. Sotin
4. Stari Jankovci – Jankovačka Dubrava
5. Bršadin – Pašnjak pod selom
6. Osijek
7. Osijek – Hermanov vinograd
8. Beli Manastir – Popova zemlja
9. Nova Bukovica – Sjenjak
10. Zvonimirovo – Veliko polje
11. Dolina – Babine Grede
12. Pakrac – Stari grad
13. Ždala – Telek
14. Virje – Sušine i Volarski breg
15. Bakovčice – Velike livade 1 i Nadbarice 1
16. Hlebine – Velike Hlebine i Dedanovice
17. Jalžabet – Gomila
18. Žumberačko gorje
19. Bukovlje – Crkvišće
20. Tar – Stancija Blek
21. Marčana – Ljubićeva pećina
22. Rab – Lopar
23. Trogir
24. Dubrovnik

Nova Bukovica – Sjenjak 2019. godine

Nova Bukovica – Sjenjak in 2019

SAŠA KOVAČEVIĆ
Institut za arheologiju
Ulica Ljudevita Gaja 32
HR-10000 Zagreb
sasa.kovacevic@iarh.hr

Primljeno/Received: 20. 03. 2020.
Prihvaćeno/Accepted: 29. 06. 2020.

U Novoj Bukovici kod Slatine na položaju Sjenjak nalazi se arheološki lokalitet s dva prapovijesna horizonta naseljavanja. U posljednjem tisućljeću prije Krista, ljudi su u dva navrata izabrali isti položaj za podizanje naselja: u kasnome brončanom i mladem željeznom dobu. Naseobinski objekti kulture polja sa žarama isprepliću se intenzivno s onima latenske kulture. Iako relativno jednostavna, vertikalna stratigrafija dobrim dijelom je uvjetovana teškim oštećenjima lokaliteta intenzivnom zemljoradnjom. Ugroženost ovoga lokaliteta, koji posebice pod nasrtajima recentnoga ponovnog okrupnjivanja zemljišta i profesionalne zemljoradnje doslovno nestaje pred našim očima, kao i iznimna kvaliteta pokretnih i nepokretnih arheoloških nalaza, poticaj su upornosti Instituta za arheologiju u nastojanjima da lokalitet u što je većoj mjeri istraži i tako materijalnu kulturu stanovnika naselja barem djelomično očuva od potpunoga zaborava. Arheološka istraživanja u Novoj Bukovici izvrsno se uklapaju u Strategiju znanstvene djelatnosti Instituta, u podtemu Materijalna kultura u društvenom kontekstu.

Ključne riječi: zapadna Slavonija, rijeka Drava, prapovijesna naselja, kasno brončano doba, mlade željezno doba

In Nova Bukovica near Slatina, at the Sjenjak location, there is an archaeological site with two prehistoric settlement horizons. In the first millennium BC, the same site was chosen twice for the building of a settlement: in the Late Bronze Age and in the Late Iron Age. The settlement structures of the Urnfield culture are closely intertwined with those of the La Tène culture. Although relatively simple, vertical stratigraphy has been greatly affected by severe site damage caused by intense farming. The vulnerability of the site – which is literally disappearing before our eyes under the recently renewed onslaught of land consolidation and professional agriculture – and the exceptional quality of mobile and fixed archaeological finds, persistently motivate the Institute of Archaeology in its efforts to explore the site as much as possible and to save from oblivion at least some of the material culture of the inhabitants of the settlement. The archaeological excavations in Nova Bukovica fit perfectly into the Strategy of the Scientific Activities of the Institute, under the subheading Material Culture in Social Context.

Key words: western Slavonia, River Drava, prehistoric settlements, Late Bronze Age, Late Iron Age

U rujnu 2019. godine Institut za arheologiju iz Zagreba, u suradnji sa Općinom Nova Bukovica i Zavičajnim muzejom u Slatini, nastavio je sustavna arheološka istraživanja prapovijesnoga lokaliteta Nova Bukovica – Sjenjak kod Slatine (Kovačević 2001). Istraživanja ovoga kompleksnog prapovijesnoga naseobinskog lokaliteta provode se u okviru istraživačke teme A3: *Naselja* unutar Strategije znanstvene djelatnosti Instituta za arheologiju. Na Sjenjaku se mogu pratiti dva horizonta naseljavanja povoljnoga, blago uzdignutoga položaja u podravskoj ravnici. Riječ je o naseljima iz kraja kasnoga brončanog doba (¹⁴C analize datiraju ga od 10. do 8. st. pr. Kr.) i kasnoga latena (kasnije 2. – 1. st. pr. Kr.) (Minichreiter 1998; Šošćarić 2001; Kovačević 2001: 66).

Radovi na ovome zaštićenom lokalitetu¹ provedeni su uz financijsku potporu Ministarstva kulture Republike Hrvatske i Općine Nova Bukovica. Dugogodišnji partner u arheološkim istraživanjima Nove Bukovice, pa tako i u 2019., bio je Zavičajni muzej u Slatini gdje je privremeno i pohranjen arheološki materijal pronađen u istraživanjima.

Arheološka istraživanja trajala su u razdoblju od 09. do 21. rujna 2019. godine. Istraživanja je vodio dr. sc. Saša Kovačević, viši znanstveni suradnik Instituta za arheologiju iz Zagreba. U stručnoj ekipi bili su apsolvanti arheologije Filozofskoga fakulteta u Zagrebu i Zadru, a u istraživanjima su sudjelovali radnici iz Nove Bukovice.

¹ Nakon revizije Ministarstva kulture, 01. ožujka 2007. godine lokalitet je upisan u Registar kulturnih dobara RH pod brojem Z-3075.

Arheološka istraživanja nastavljena su sjeverno uz parcelu od prošlih godina, na k.č. br. 197 k.o. Gornja Bukovica, koja se nalazi u vlasništvu Marina Špoljara (Kovačević 2018). Na kraju istraživanja, arheološka sonda na području k.č. 197 je zatrpana. Tijekom 2019. godine istraženo je 395 m² lokaliteta. Ukupna istražena površina ovoga lokaliteta sada doseže 6.613 m². Istraživala se k.č. 197 u cijeloj širini njive, od sjevernoga do južnoga ruba. Pri tome je otkriveno 35 novih objekata, uključujući tlorisne ostatke triju kuća koje, prema svemu sudeći, pripadaju mlađem, kasnolatenskom horizontu na lokalitetu u Novoj Bukovici. Većinu nalaza čine ulomci kasnobrončanodobne i kasnolatenske keramike.

Istraživanja 2019. godine nastavljena su neposredno zapadno uz arheološku sondu iz 2018. godine. I dalje se istraživalo na južnoj padini brežuljka na kojem se smjestio lokalitet. Zbog dugotrajne suše u slatinskome kraju glinasta zemlja, koja na Sjenjaku predstavlja geološku podlogu u koju su ukopani objekti, bila je tvrda poput betona. To ne samo da je gotovo do nemogućnosti otežalo mehanizaciji uklanjanje zemlje, već i ugrozilo sigurnost nalaza te dovelo u pitanje samu izvedivost istraživanja. Zemlja unutar ukopanih objekata bila je toliko tvrda i sljepljena za arheološke nalaze da je gotovo dosegala tvrdoću slabije pečene prapovijesne keramike koja na lokalitetu u Novoj Bukovici čini većinu nalaza. Čak i uz izvanrednu pažljivost, bilo je teško spriječiti dodatno oštećenje pokretnih nalaza, a poliranje i dokumentiranje objekata bio je izazov za sebe. Zbog toga smo odlučili ove sezone otvoriti nešto manju površinu za istraživanje, a naše napore usmjeriti pranju keramike i ostalih nalaza kako od ove, tako i od prethodnih godina. No, unatoč iznimno nepovoljnim okolnostima, uspjeli smo otvoriti i istražiti novih gotovo 400 m² lokaliteta u Novoj Bukovici, i to s vrlo dobrim rezultatima i nalazima.

Arheološka istraživanja Sjenjaka i tijekom 2019. godine sastavni su dio aktivnosti Instituta unutar podteme A3: Naselja unutar Strategije znanstvene djelatnosti Instituta za arheologiju (http://www.iarh.hr/media/arhiva/STRATEGIJA/STRATEGIJA%20CIJELA_LEK.pdf). Stoga smo se posebno koncentrirali na daljnje razotkrivanje elemenata kasnobrončanodobne i latenske naseobine na položaju Sjenjak i dosezanje što je moguće više informacija o izgledu, strukturi, rasteru, ali i međuodnosu dva prapovijesna naselja koja su u Novoj Bukovici činili nadzemni i ukopani objekti.

Vertikalna stratigrafija dijela lokaliteta istraživanoga 2019. godine je jednostavna i dobrim dijelom je uvjetovana oštećenjima arheoloških slojeva i struktura zbog dugotrajne intenzivne zemljoradnje. Kako su k.č. 197, kao i okolne parcele, u vlasništvu privatne osobe koja se profesionalno bavi intenzivnom poljoprivredom i koristi vrlo teške strojeve, možemo pretpostaviti da će se uništavanje lokaliteta u Novoj Bukovici, ali i arheoloških nalazišta u cijeloj regiji ubrzano nastaviti. Naime, u slatinskome kraju dolazi do sve intenzivnijega okrupnjivanja parcela u vlasništvu pojedinaca i OPG-ova koji se profesionalno bave poljoprivredom i pri tome koriste strojeve koji vrlo duboko zadiru u zemlju. Teška oštećenja pratimo u Novoj Bukovici već godinama. U mnogim slučajevima brazde su vrlo duboko ugrebene u zdravicu, ali i u ukopane objekta. Smanjena dubina istraženih ukopanih objekata, kao i sam nedostatak kulturnih slojeva koji je na Sjenjaku pravilo s rijetkom iznimkom (Kovačević 2017: 52), ukazuje da istražujemo objekte na razini barem četrdesetak centimetara ispod izvorne hodne površine.

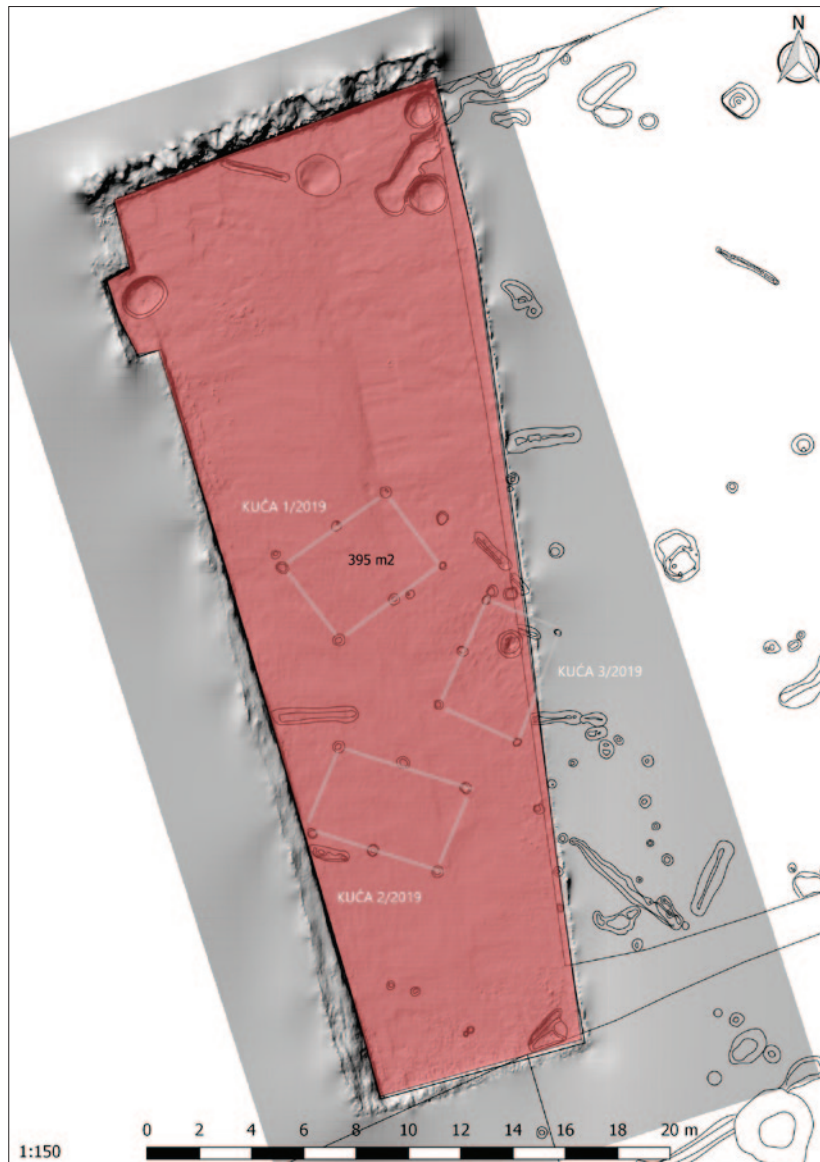
U tipologiji objekata otkrivenih u istraživanjima ističu se u ranijim analizama uočeni tipovi objekata – rupe od stupova kao ostaci nadzemnih objekata, zatim manje

kao i veće otpadne jame. Unutar naselja iz kasnoga brončanog doba ističu se otpadne jame, gotovo pravilnoga kružnog tlocrta, s obiljem nalaza koji ponovo progovaraju o trajnom i intenzivnom životu ljudi tijekom kulture polja sa žarama na Sjenjaku. Najznačajniji nalaz iz toga razdoblja u istraživanjima ove godine je jama SJ 1891/1892 ispunjena iznimno bogatim i raznovrsnim pokretnim nalazima, poput keramičkih ulomaka zdjela i lonaca ukrašenih apliciranim dekoracijama te kosim i horizontalnim kaneliranjem i facetiranjem. Radi se o manjem objektu gotovo pravilno kružnoga tlocrta neposredno uz istočni rub sonde. Bio je zapunjen izrazito masnom, tamnosivom zemljom s obiljem nalaza.

Među elementima kasnolatenskoga naselja posebno su zanimljivi pravokutni nadzemni objekti koje smo tlorisno rekonstruirali kao kuće 1-3/2019 (sl. 1). Nadzemne objekte sličnih dimenzija i proporcija smo nalazili i prethodnih godina i prema svim indicijama one pripadaju horizontu kasne faze latenske kulture u Novoj Bukovici (sl. 2). Rupe od stupova su obično, kao i u većini slučajeva prethodnih godina, bile zapunjene svjetlo to tamnosivom zemljom, obično s manje nalaza. Ove godine zapune rupa od stupova iznimno su se teško prepoznale i definirale. Pri tome smo morali biti brzi i definiranje objekata obavljati neposredno nakon što bi mehanizacijom uklonili orači sloj. Većina rupa od stupova ukopana je vertikalno u geološku podlogu te im se stranice pod blagom kosinom spuštaju do dna.

Kanali različitih širina i dubina posebice intenzivno su se javljali uz poljski put na zapadnoj strani uzvisine koju istražujemo. Namjena tih objekata od početka nas je prilično intrigirala. Nismo bili sasvim sigurni radi li se o namjerno, ljudskom rukom izrađenim strojenjima ili o nekoj vrsti prirodnih tvorevina. Vjerojatno dio njih predstavlja vododerine nastale na padinama nakon obilnih kiša u razdoblju mlađega željeznog doba ili kasnije, moguće i nakon napuštanja naselja, dok veliki i duboki kanal koji ide u smjeru sjeverozapad – jugoistok predstavlja segment jarka oko latenskoga naselja (Kovačević 2003). Tijekom 2019. godine istražili smo dio pličega kanala nepravilnoga, izduženog tlocrta, kosih stjenki i koritastoga dna SJ 1873/1874 u sjeveroistočnome kutu sonde. On je bio zapunjen karakterističnom pepeljastosivom zapunom s nešto malo pokretnih nalaza. Zanimljivo je da se on nalazi između dvije latenske jame i dojmama smo da je nastao kasnije od njih. Zanimljivo, tijekom 2019. godine nismo naišli na ukopane objekte većih dimenzija za koje smo ranije utvrdili da pripadaju i starijem i mlađem naselju u Novoj Bukovici (Kovačević 2007: 124).

Među pokretnim arheološkim nalazima pronađenima tijekom istraživanja u 2019. godini, ističu se ulomci keramičkih posuda iz mlađega željeznog doba. Iako se kao sastavni dio naseobinskoga otpada u jamama kasnolatenskoga naselja pretežno javljaju ulomci grublje kućne keramike, i ove godine pronađeni su ulomci tipičnih latenskih posuda izrađenih na kolu, dobro pečeni, od fino pročišćene gline (sl. 3). Ponovo nam se na takvome posudu javljaju i znakovi reparacija rađeni u vrijeme korištenja posuda, što ukazuje na uporabu ili materijalnu vrijednost kvalitetnije izrađenih posuda latenske kulture. Možda je znakovita činjenica da se kvalitetnija, na kolu rađena keramika, u više slučajeva unutar kasnolatenskoga naselja na Sjenjaku javlja unutar otpadnih jama zajedno s grumenjem željezne troske (sl. 4). Takav je slučaj i s više puta spomenutom jamom SJ 1871/1872 iz 2019. godine. Trebamo li u takvim zatvorenim arheološkim kontekstima možda vidjeti otpad iz dobrostojećih, metalurških kućanstava ili samih radionica unutar naselja na Sjenjaku? Inače, grumenje željezne tro-

Sl. 1 Generalni foto-digitalni plan lokaliteta u Novoj Bukovici s tlorisnim ostacima tri novodefinirane lateske kuće (izradili: M. Mađerić i S. Kovačević)

Fig. 1 General photo-digital plan of the site in Nova Bukovica with layout remains of three redefined La Tène houses (made by: M. Mađerić and S. Kovačević)

Sl. 2 Idealna digitalna rekonstrukcija kasnolateske nadzemne kuće u Novoj Bukovici čiji je tlocrt otkriven tijekom istraživanja 2014. godine (izradio: M. Mađerić)

Fig. 2 Conceptual digital reconstruction of the Late La Tène above-ground house in Nova Bukovica; its layout was discovered in the excavations of 2014 (made by: M. Mađerić)

Sl. 3 Primjeri fine posude izradene na kolu (lijevo, SJ 1871/1872) te istovremene grublje posude (desno, SJ 1867/1868) iz latenskoga naselja u Novoj Bukovici (sezona 2019.)

Fig. 3 Examples of a fine vessel made on a pottery-wheel (left, SU 1871/1872) and a coarser contemporary vessel (right, SU 1867/1868) from the La Tène settlement in Nova Bukovica (2019 season)

ske pronađeno tijekom 2019. godine, ali i ranije u Novoj Bukovici bit će podvrgnuto detaljnijim makroskopskim i kemijskim analizama. Njima bi se moglo ustanoviti jesu li pojedini grumeni troske zapravo stijenke metalurških peći, posuda sa zgurom ili pak grumenje željezne rude te nalazi li se među nalazima sa Sjenjaka metalurški ili kovački otpad, ili oboje (Črešnar, Vinazza, Burja 2017: 84–85; Hrovatin 2013; Pleiner 2000: 251–266). Posljedično, takve analize mogle bi pokazati da li se unutar mlađega naselja na Sjenjaku proizvodilo ili obrađivalo željezo, ili oboje.

Ako sada podvučemo crtu ispod istraživanja provedenih 2019. godine, možemo zaključiti kako je, nakon nekoliko sezona koje su bile obilježene otkrićem većih objekata iz razdoblja kasnoga brončanog doba, istraživani dio lokaliteta na kojem se češće javljaju objekti koji pripadaju mlađem željeznom dobu, odnosno, kasnolatsknoj kulturi. No, to ne mijenja u bitnome sliku prapovijesnoga Sjenjaka koju polako zaokružujemo intenzivnim arheološkim istraživanjima. Na jugoistočnoj padini laganih uzvišenja, koja se postupno spuštaju od zapada prema istoku i na kojima vršimo arheološka istraživanja, na pogodnoj terasi prije nego teren počinje osjetnije koso padati prema podvodnoj ravnici u smjeru istoka, prilično gusto raspoređeni nalaze se objekti oba prapovijesna naselja. Njihovo konstantno ispreplitanje govori u prilog činjenici da su ljudi tijekom kasnoga brončanog i mlađega željeznog doba izabrali praktički identičan položaj na kojem su osnovali naselje. Mlađe naselje na Sjenjaku barem je u jednoj fazi bilo okruženo četvrtastim kanalom kojega je, čini se, u jednom trenutku i prerasio. Arheološka istraživanja ovog ugroženog lokaliteta se nastavljaju.

Sl. 4 Grumen željezne troske iz sjevernoga dijela latenske jame SJ 1871 s lokaliteta Nova Bukovica – Sjenjak istražene 2019. (snimio: S. Kovačević)

Fig. 4 Lump of iron slag from the northern part of La Tène pit SU 1871 from the site of Nova Bukovica – Sjenjak, excavated in 2019 (photo: S. Kovačević)

LITERATURA / BIBLIOGRAPHY

- Črešnar, M., Vinazza, M., Burja, J. 2017, Nove arheološke raziskave na Cvingerju pri Dolenjskih Toplicah in njihov doprinos k poznavanju železarstva v jugovzhodni Sloveniji v starejši železni dobi, *Arheo*, Vol. 34, 79–93.
- Hrovatin, I. M. 2013, Makroskopska analiza železarskega odpada in rude, in: R. Masaryk, *Dolenji Podboršt pri Trebnjem*, Arheologija na avtocestah Slovenije 43, Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Ljubljana, 94–105.
- Kovačević, S. 2001, Istraživanja prapovijesnog lokaliteta u Novoj Bukovici na položaju Sjenjak – Povijest i novi rezultati, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, Vol. 18, 63–78.
- Kovačević, S. 2003, Odvodni sustav kanala i arheološki lokalitet Nova Bukovica – Sjenjak, *Hrvatske vode*, Vol. 11, 119–125.
- Kovačević, S. 2007, Nova Bukovica – Sjenjak 2006., *Hrvatski arheološki godišnjak*, Vol. 3/2006, 97–99.
- Kovačević, S. 2017, Nova Bukovica – Sjenjak 2016., *Annales Instituti Archaeologici*, Vol. XIII, 50–53.
- Kovačević, S. 2018, Arheološka istraživanja lokaliteta Nova Bukovica – Sjenjak tijekom 2017., *Annales Instituti Archaeologici*, Vol. XIV, 51–53.
- Minichreiter, K. 1998, Arheološka istraživanja brončano i željeznodobne nekropole pod tumulima u Novoj Bukovici kod Slatine, *Glasnik Slavonkih muzeja*, Vol. 2 (57), 58–60.
- Pleiner, R. 2000, *Iron in Archaeology: The European Bloomery Smelters*, Arcaeologický ústav AV ČR, Praha.
- Šoštarić, R. 2001, Karbonizirani biljni ostaci iz prapovijesnog lokaliteta u Novoj Bukovici na položaju Sjenjak, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, Vol. 18, 79–83.

SUMMARY

In Nova Bukovica near Slatina, at the Sjenjak location, there is an archaeological site with two prehistoric settlement horizons. In the first millennium BC, the same site was chosen twice for the building of a settlement: in the Late Bronze Age and in the Late Iron Age. The settlement structures of the Urnfield culture are closely intertwined with those of the La Tène culture. Although relatively simple, vertical stratigraphy has been greatly affected by severe site damage caused by intense farming. The vulnerability of the site – which is literally disappearing before our eyes under the recently renewed onslaught of land consolidation and professional agriculture – and the exceptional quality of mobile and fixed archaeological finds, persistently motivate the Institute of Archaeology in its efforts to explore the site as much as possible and to save from oblivion at least some of the material culture of the inhabitants of the settlement. Some types of structures observed in earlier analyses stand out from the typology of the structures discovered in the excavations: post-holes as the remains of above-ground structures, and smaller and larger waste pits.

Inside the Late Bronze Age settlement, there are waste pits with an almost regular circular layout with plenty of finds, again testifying about the prolonged and intense life of people during the Urnfield culture at Sjenjak. In the excavations of 2019, the most significant find from this period was the SU 1891/1892 pit, filled with various mobile finds, such as ceramic fragments of bowls and pots decorated with applied decorations and oblique and horizontal fluting and faceting. It is a small structure, with an almost regular circular layout, right along the eastern edge of the trench. It was filled with particularly fat, dark grey earth with an abundance of finds. Particularly interesting elements of the Late La Tène settlement are the rectangular above-ground structures which we reconstructed in the layout as houses 1-3/2019 (Fig. 1). We had found above-ground structures of similar dimensions and proportions in earlier years too; everything indicates that they belong to the horizon of the late phase of the La Tène culture in N. Bukovica (Fig. 2). The archaeological excavations in Nova Bukovica fit perfectly into subheading A3: Settlements, of the Strategy of the Scientific Activity of the Institute from 2014 to 2019, and subheading 1: Material Culture in Social Context, of the Strategy of the Institute from 2020 to 2025.